

EL MONTNEGRE

Se coneix per Montnegre'l macís orogràfic que separa la conca del Tordera de la costa; més s'ha de fer present que entre les vessants de dita serra y la costa hi corre la riera de Vellalta, que neix en la montanya de Collsacreu y, formant una encisadora vall, rega les feixes dels termes de Sant Iscle y Sant Cebrià, desembocant al mar sota mateix de Sant Pol.

La carena del Montnegre forma una línia ondulada d'uns 20 kilòmetres de longitud, essent els punts més culminants la Raureda d'en Preses (767 m.) y els puigs d'Orsavinyà y Grimola (670 m.). La seva direcció és de Llevant-Gargal a Ponent-Lleveig, unint-se ab el nus montanyench del Corredor (650 m.), primer per una serra de menys altitud que té d'azimut Mitjorn, formant el Coll Samís (320 m.) y el Pla de les Bruixes (369 m.), y després pren novament un azimut igual al del Montnegre fins al Corredor, formant el Collsacreu (370 m.), per ont atravesa la carretera d'Arenys de Mar a Sant Celoni. Sobre d'aqueix Coll s'aixeca'l turó de Parent-Rost (405 m.), punt molt bonich d'excursió pels forasters que estiuegen a Arenys de Mar y Arenys de Munt. Del Corredor se després pren una serra que s'uneix ab la serra de la costa en els tres turons, dels quals el de més altitud s'anomena Montalt (567 m.) sobre'l caseriu de Torrentbó, en una situació

molt poètica, dominant Caldetes o Caldes d'Estrach, aon s'hi baixa ab tres quarts d'hora per la riera.

Lo mateix del Corredor, que del Montalt, que del Montnegre, el camp que s'ovira és immens. Desde Montjuich al Cap de Tossa per levant ab un arch d'horitzó grandíós; per altra part, la conca del Tordera ab el Montseny en primer terme, y més enllà'ls doblechs de montanyes de les Guilleries, per una part, y Sant Llorenç y Montserrat per l'altra, fan d'aqueixes serres del Montnegre, Montalt y Corredor un dels llocs més hermosos y dignes d'estudi de Catalunya.

El nostre bon amich Sr. Osona diu que'l nom de Mont Negre deriva de Mont Niger per la terra negra de la montanya. Potser siga així; més dech advertir que aqueixa terra negra solament se troba en forma de clapa a la part de tramontana de la montanya, constituint lo restant un terreno sorrench y pedregós com en tota la comarca.

Per tradició's conserva en els fills del país que aqueix nom de *negra* és per veure-s la montanya d'aqueix color desde alguna distancia, a causa dels boscos que la cobreixen. La terra negra d'aquella clapa és molt pesada y no se li dóna cap aplicació; no sé si és perquè no la té o per ignorancia de les seves qualitats.

A pesar d'esser el terreno tant trencat, poques comarques poden presentar-se a Catalunya més poblades; per tot arreu se veuen grans masies, més causa dol al cor a l'enterar-se que moltes d'elles han caigut a mans d'acreeadors y que han desaparegut en unes y estan a punt de desaparèixer en altres les families que les hi donaren nom. El mal està en que'ls pagesos rics, creyent-se obrar bé, van molt equivocats enviant els seus fills a Barcelona pera fer-se, advocat l'un, metge un altre, és a dir: estudiar una carrera de senyor; puix aqueixos joves, després d'haver passat uns quants anys a Barcelona, no'ls hi entra la vida de pagès: troben a faltar el teatre, el cafè y coses pitjor. Se creuen que desde la ciutat podran dirigir y administrar les *hisendes* y poder gastar en competencia ab el fabricant y el comerciant, sense tenir en compte que les terres do-

nen un petit interès y el comerç y l'industria guanyen devegades vint vegades més. D'aqueixa competència tant desigual ha vingut la ruïna, no tant sols de les antigues masies catalanes, sinó també de molts títols aristocràtics quals rentes eren l'agricultura. ¡Que poques en queden d'aquelles riques masies aon se duya una vida patriarcal, en les que tant la família com els comparets miraven l'amo com un pare y que l'hereu era sempre'l protector de tota la germandat! El minvar els sentiments religiosos, y després el jòch, han minat fatalment la família catalana de la montanya.

Escrich aquestes ratlles desde Arenys de Munt, pintoresch poble d'aqueixa encontrada. Els seus fills tenen ben guanyada la fama de treballadors: boscatans y carboners, quasi tots passen els sis dies feiners de la semana en els boscos del Montnegre ó Montseny, pero'l malehit vici tira per terra aquella bona condició. Poblet d'unes 1,000 cases, comptant tot el terme, manté cinch cafès y no sé quantes cases de beguda, que en els dies de festa no hi ha que dir la feina que's gira en aquells caus, que més valdria que no hi fossin.

En aqueix poble, com en els altres pobles que formen el sistema del Montnegre y els de la costa desde Caldetes y Llevaneres fins a Blanes, les dònes fan puntes y blondes al coixí, treball que és motiu d'una certa riquesa material, però que fa néixer alguna consideració o dubte. En el terme d'Arenys de Munt se compten mil coixins, que uns ab altres guanyen tres rals diaris, posant-se la dòna a treballar a punta de dia y no deixant els boixets fins ben tard, tenint que treballar ab llum a l'hivern, puix necessiten catorze hores cada dia d'estar sentades a la feina sense torbar-se. De manera que aqueix treball dóna al poble una entrada de 750 pessetes tots els dies feiners, lo que no deixa d'esser un bon peu de riquesa si en l'altre plat de la balança no fessin bon pes rahons en contra. Aqueixes són que les noyes, en comptes d'estalviar y fer-se un dotet, en general, s'estimen més vestir de senyora y gastar en flochs y violes, com se sol dir, lo que tanta falta'ls hi fa quan

se casen. Les dònnes casades, no podent-se moure del coixí, va malament tot lo de la casa; mengem que Déu n'hi dó; no podent cusir, han de donar feina a la modista, y lo més trist és que la mainadeta va abandonada, descalços per la riera, renegant, sense respecte als homes ni temor de Déu. Poble més renegador y ab més indiferencia religiosa que aquest no's veu gaire. Se li pot aplicar bé un conegut vers de mossèn Cinto. Naturalment que la necessitat obliga, y no hi ha dubte que moltes pobres families pera menjar tenen sort del coixí de la dòna; pero tampoch hi ha cap dubte que en menys jòch y més temor de Déu molt s'hi guanyaria.

El sentiment català d'aquest país està ensopit, y més en la costa que en la montanya. Els infants en els seus jòchs canten cançons castellanes, y en un poble tant pagès com és aquest, y que no és notable per la seva il·lustració, el dia de Sant Joan, que és festa grossa, en l'ofici solemne se predicà en castellà, lo que va esser motiu *que's pesessin moltes figues*.

En aqueix precís moment sento una trompeta, y la curiositat me fa sortir a la porta pera enterar-me de lo que és. Y heus-aquí en *Mèl*, que és nunci y agutzil del Magnífich Ajuntament, que tot formalot, rodejat de bailets, llegeix un *Bando* del senyor batlle, en castellà, sobre les mides higièniques que han de cumplir els vehins. És cosa de riure veure la gent com queda a la *lluna de Valencia*, no entenent res, preguntant lo que vol dir *letrinas* y altres paraules que per primera vegada senten. Un aplauso al senyor *Alcalde Constitucional* per sa il·lustració.

Jo crech que una de les tasques principals del catalanisme és procurar que'ls rectors y batlles, dintre de les seves atribucions, recomanin l'idioma que Deu ens ha donat y que *contra natura* y per preocupacions falses substituim per un idioma foraster a les nostres costums.

Arenys de Munt té un benefactor que tant-de-bo poguessin dir altre tant tots els pobles: és D. August M. de Borràs y Gelpí. No tant sols dóna pa continuament a moltes families en les obres que fa en l'hermosa finca y ver

palau, ont oneja molts dies la bandera de las quatre barres, sinó que té sempre la butxaca oberta pera totes les necessitats del poble. Déu li dó molta salut. L'industria del crèmor y algunes dotzenes de telers de mà donen alguna feina tant aquí com al vehí poble de Sant Iscle. Els tarongers dominats per la serpetta, y les vinyes per la filoxera, han arruinat als pobres pagesos, que no tots tenen recursos pecuniaris pera ruixar ab petròleo'ls tarongers y llimoners y pera replantar les vinyes ab ceps americans. Ab tot y tantes desventures, sembla que clareja l'horitzó, puix el tractat econòmic ab la Germania fa creure que tindrem un nou mercat per la taronja. Tres o quatre boters tornen ara a moure remor després de tres anys d'estar en vaga.

Una particularitat de tot el Montnegre y serrania de la costa és l'abundancia d'aigües molt bones, degut al terreno sorrench que les filtra. Els aliments són més bons que a Barcelona, sense esser més baratos, molt al revés, puix la pesca és més cara.

Com que l'excursió al Montnegre és molt interessant y pot fer-se molt còmodament desde Barcelona, la descriuré tal com jo la conech per haver-la feta.

Per això lo millor és sortir de Barcelona'l dia abans en un dels trens de la tarde. A l'estació d'Arenys de Mar sempre hi ha tartanes d'Arenys de Munt a l'arribada de tots els trens, fent pagar un ralet per estar tres quarts d'hora mig premsat entre persones y bultos d'*encàrrechs*. La distancia és de quatre kilòmetres seguint la descuidada carretera de Sant Celoni que voreja la riera. A la sortida d'Arenys de Mar per una banda y altra's passen precioses hortes de tarongers, ab luxoses torres; a mig camí's troba, a l'esquerra, l'hisenda del Sr. Borràs y Gelpí, veient-se un preciós passeig de kilòmetre y mig de llarg, un llach pintoresch aon corren barquetes, una d'elles de vapor, y té un bon cop de vista'l palau ab arquitectura que'ns recorda'ls castells senyorials de l'Edat Mitjana. Si's puja de vespre causa un efecte fantàstich l'il·luminació elèctrica d'aqueixa luxosa casa y dels jardins que la volten.

El poble d'Arenys de Munt està sentat en estreta vall,

que forma la conca de la riera y és al mateix temps carrer major. A causa de la constitució del sol y subsol, que tot és sorrench, aqueix poble té sempre una amenaça sobre d'ell, puix en les pluges fortes, no tant solament pateix per les avingudes de la riera, que té un crescut desnivell, sinó també per les dretes vessants de les montanyes que formen la vall; l'aigua corre y fa pujar el nivell en els pous, de tal manera que surt l'aigua per les boques, inundant cases y carrers, pudrint els fonaments y donant una humitat tant gran a les cases que contrarresta les altres bones condicions higièniques d'aquella atmòsfera sana.

A càn Matalí, a la plaça, el viatger troba bones cares, bona taula y bon llit. L'iglesia té de notable una tribuna y un altar de Sant Antoni, sobre'l que s'en contenen les seves tradicions, sense comprovació. La porta de l'iglesia és curiosa per estar coberta de ferradures de totes mides, y en l'arxiu s'hi guarden documents de molts sigles endarrera. Me sembla que'n Carreres y Candi hi tindria una estona de feina.

La plaça del poble està a 103 metres sobre'l nivell del mar.

En l'excursió que contaré, y pot servir d'exemple, sortírem a les quatre del matí del dia 24 d'Agost, ademés del firmant d'aqueixes ratlles, el conegut escaquista y metge Sr. Tolosa, el fabricant D. Anton Borrell, el magatzemista d'olis Sr. Regàs, els hisendats Sr. Burch y Borrell (Quim), flaqer Iscla, el guia Sr. Bernis, que és comerciant de fustes y té en aqueix poble una serra mecànica, y, per fi, tres moços pera cuidar els matxos.

Cel clar, lluna plena, baròmetre a 768 (reduhit al nivell del mar) y el termòmetre a 20° C.

Se segueix la carretera de Sant Celoni fins uns 200 metres més enllà del kilòmetre 5 (comptats desde Arenys de Mar); y allavors se gira a la dreta, prenent l'abandonada carretera vehinal de Sant Iscle. Als cinch minuts de pujar se passa'l Coll de la Creueta (181 m.) y es pren el camí del fondo de l'esquerra pera atravessar la riera de Vallalta, y es puja desseguida seguint un camí molt estret y pedre-

gós, deixant a mà esquerra la pagesia de cà l'Arquer, y arribant després de quaranta minuts al Pla de les Bruixes (369). Desde aqueix punt s'ovira a l'esquerra'l Montseny y la bonica fondalada de Vallgorgina, ab les masies Valls y Cò, y a mà dreta no és menys bonica la fondalada de cà l'Oller. Se puja en direcció a Llevant pera baixar als cinch minuts en direcció Gargal a Coll Samís, y ab cinch minuts més se troba l'encreuament dels quatre camins: a Montnegre, el de Tramontana; a Arenys, el de Mitjorn; cap a Sant Iscle el de Llevant, y a Vallgorgina'l de Ponent (320 m.).

Desde aquí's puja per Llevant-Gargal, y arribàrem a les cinch y quaranta-dos minuts davant de cà'n Gras, que's deixa a l'esquerra. Als sis minuts més s'arriba a l'encisador caseriu de cà'n Peraire, format per un aplech d'unes quantes casetes, molt senzilles, posades en la mateixa vessant ponent del Montnegre, desde qual punt se domina un panorama molt bonich (391 m.).

A les cinch y cinquanta-vuit minuts trobàrem la casa Camps de Gratallops, y al poch rato se veu a cà'n Pota, a la dreta, y a l'esquerra a cà'n Callons o Puliba. Desde aqueix punt el camí va girant pera donar volta al Montnegre, passant a la vessant de Tramontana, y es deixen els conreus pera entrar en la regió de les boscuries d'alzines, castanyers y avellaners borts; això barrejat ab boixos colossals, bruchs grossíssims y altres arbustes de bosch baix. A les sis y dotze minuts vegérem en el fondo de l'esquerra les masies de cà'n Terrades y cà'n Puigvert.

Desde aquí's puja envers Xaloch per un camí de carros que no's deixa més fins a dalt de la montanya, atravessant boscos espessíssims y tenint a la vista un panorama que encanta sobre'l Tordera, ab el Montseny en el fondo de tant hermós quadro.

A les sis y quaranta-vuit minuts arribàrem a la font del Sot Gran d'en Cases (518 m.), aon descançàrem cinch minuts. L'aigua és bona, y sa temperatura fou de 16° C.

Seguírem en direccions compreses entre Gargal y Xaloch, conservant per llarga estona a la vista, en el fondo

de l'esquerra, a cân Cases, y més amunt, formant un turó, a cân Ginestà, masia d'una situació topogràfica escullida.

A les set y dèu minuts baixàrem cap a Llevant, y als sis minuts trobàrem la creu de ferro que guarda'l camí que a mà esquerra condueix ab menys de tres minuts a l'hermosa masia de câ l'Auladell y a l'iglesia de Montnegre ab la casa-rectoria (435 m.). Aqueix temple és petit, molt blanc de fòra y *massa* pintat de dintre: valdria més emblanquinat. La vista que's domina desde aqueix lloch és pera passar hores embaucat, y molt més si's disposa d'una bona ullera o bons gemels. Deixant la dita creu se baixa en direccions Gargal y Llevant, trobant-se al mig quart d'hora la grandiosa masia de cân Preses, que és propietat d'un senyor de Barcelona. Els seus amos anteriors, descendents d'una *dinastia* de pagesos, varen volguer esser senyors; y com que per això precisen molts diners, se ficaren en negocis, un dels quals fou voler convertir la font de Santa Maria en una estació estiuenca de luxo per medi d'un gran hotel aixecat en aqueixes altures. Per això digueren que l'aigua d'aqueixa font és el *cúralo-todo*; presentaren els amos certificats d'anàlisi en que hi entra una llista de clorats, fòsfats, carbonats y altres *ats*, y pera convèncer al públich de que s'havien acabat les malalties cròniques, aixecaren sobre de la font una capella dedicada a la Verge Maria, y donaren allí una festa, a la que hi assistiren els periodistes de Barcelona y molt senyorio, festa que costà moltes mils pessetes y completà la ruïna d'aqueixa antiga familia catalana, puix que la font ha quedat solitaria, essent visitada solament pels boscataires y els excursionistes; y aquells pagesos, que volien esser senyors, ara no són ni una cosa ni l'altra.

De cân Preses se puja per atapahits boscos d'avellaners groixuts com arbres y alts castanyers borts, puix no més se volen per la fusta, que, serrada a peces, s'embarca en llauts a Arenys de Mar pera Mallorca y Valencia y serveix pera la construcció de carros; Barcelona també'n gasta molta. El nostre guia y amich Bernis és el que explota tots els boscos d'aqueixa regió. Als quaranta-nou minuts

de caminar per aqueix país tant feréstech, per sota una continuada volta de verdura, se baixa al Sot d'en Garrumbau, aont hi ha la capella y font de Santa Maria, que havem dit abans, entre hermosa arbreda y un panorama encantador, tenint sota mateix el poble de Breda (558 m.). Eren les vuit y vinticinch minuts. L'aigua de la font és efectivament molt bona; sa temperatura 12° C.; hi trobarem una sangonera, lo que vol dir que s'ha de beure ab vas de vidre.

De la font de Santa Maria, pujant envers Gargal, caminant deu minuts, se va a la rònega pagesia de càn Quana, que és la casa més elevada del Montnegre, verdaderament solitaria entre aquella naturalesa tant verge; més és ben cert que l'home s'acostuma a tot: el matrimoni, jove encara, que viu en aquell reconet de món, està molt content, y per ara ja'l rodegen vuit hermosos fills. A tret de pedra de càn Quana's troba'l Coll del mateix nom (591 m.) desde aon l'horitzó que's domina és grandió: per la part de tramontana's té als peus la conca del Tordera; més enllà'l Montseny, veyent-se clar el salt de Gualba; se veu Montsoliu, Rocacorba, les montanyes de Sant Miquel sobre Ossor; per llevant s'ovira per entre un hermós plech de montanyes la blanca parroquia d'Orsavinyà, y per la part de Mig-dia'l panorama és també imponent per l'immensitat de plechs de montanyes y multitud de blanques pagesies escampades per tot arreu, donant fe la seva presència que en la terra catalana'l treball la cobreix per tots costats, fins en els més amagats y feréstechs recons.

Desde càn Quana hi ha un camí que baixa al poblet de Sant Iscle, però està en tant dolent estat que's pot dir que hi ha pena de la vida per passar-hi; així és que nosaltres, per consell d'en Bernís, a les tres y quinze minuts de la tarde, emprengüem la tornada per un curriol tant selvatge, que homes y matxos per llargues estones caminaven coberts per les herbes y arbustes, en particular, colossals falgueres; allò és una verdadera manigua, que no és pas més atapahida la de Cuba. Se necessita un verdader instint com el que tenen els boscataires pera endavinar el

camí, aon no se'n veu cap traça per desaparèixer al moment les petjades a causa de la gran humitat de la terra, puix allí no hi entren els raigs del sol: tant espessos són els alts avellaners y altres arbres. El camí (?) arrenca del mateix costat de la capelleta de Santa Maria, y en pujada bastant sobtada segueix la direcció de Ponent. A les tres y trenta-dos minuts atravessàrem la carena pel Coll de la Roureda (659 m.), passant a la vessant del Migdia per un camí igual, solament que les alzines substitueixen als avellaners. A les tres y quaranta-cinch minuts vegérem per entre'l bosch, un poch fonda a l'esquerra, la Casa Vella, y a les quatre arribàrem a la Casa Nova de Maspons, bonica pagesia rodejada d'un pla format per feixes conreuades, lo que causa admiració a tanta altitut y en aquelles pendents tant sobtades. Al costat de la casa raja una font d'abundant y molt bona aigua (13° C.), que molts fills del país troben millor que la de Santa Maria. Altra curiositat d'aqueixa font és que l'ombregen els dos únichs faigs que hi ha en tot el Montnegre. L'altitut d'aqueixa masia és de 551 metres.

Després de descançar mitja hora, a les quatre y trenta minuts començàrem la baixada per un camí de gran pendent y molt pedregós que'ns obligà a anar a peu, desesperant al nostre bon company Tolosa, que porta una grossa impedimenta ab la seva voluminosa panxa, lo que fou motiu de gran brometa, de la que's venjà'l nostre estimat escaquista quan arribàrem al pla desafiant-nos a córrer a tots. A les cinch y sis minuts trobàrem a l'esquerra'l camí que va a cân Xona; ab nou minuts més se passa per cân Jepa, y ab cinch minuts més se troba la pagesia de cân Jordi. A les cinch y vintitrès minuts deixàrem el camí tant dolent pera entrar en un camí carreter que'ns portà a Sant Iscle en trenta-set minuts, passant per cân Magel (282 m.), pel Pla de Munbragós, pel Turó d'en Vivetes (238), y últimament pel Pla d'en Coll.

A les sis arribàrem a l'hostal de cân Maties (abans era d'en Batalló), situat a la plaça (105 m.). Aqueix poblet de Sant Iscle té un paisatge molt atractiu: situat en un fondo exuberant de vegetació, el terreno és molt trencat, passant

peí costat de Mig-dia la riera de Vallalta. És poblet purament agrícola, puix solament té dugues petites quadres ab telers de mà. Les dones fan puntes, tenint molt nom la jove de cân Sulé per fer blondes de valor.

De Sant Iscle a Arenys de Munt s'hi va en una hora curteta per una carretera molt deixada que no té cap obra de pedra pera atravessar les aigües corrents, sobre tot el sot y torrent d'Auradella y la riera de Vallalta. Al mig quart d'haver sortit del poble's troba a mà esquerra y altra part de la riera la pagesia de cân Puerto Rico, nom estrany per casa de pagès, y més estrany és que en aquell recó de montanya's treballen els suros que gasten els pescadors desde Mataró a Calella y Malgrat per les seves xarxes. Això'm recorda que a Canet hi ha una fàbrica de teixits de seda aon se fan els pantalons dels toreros, gèneros que'l fabricant envia a una botiga de Valencia aont hi compren els *cuetes* de tot Espanya. El mateix fabricant surteix també a les botigues de Barcelona y Madrit de faixins de general, que d'això també n'hi ha gran gasto en aqueixa pobra Espanya.

Sobre de cân Puerto-Rico hi ha una font aon, segons me digueren, acostumen anar molt els capellans de Canet, com a comprovant de la bondat de l'aigua.

A un quart de Sant Iscle's troba a mà dreta l'antiga pagesia de cân Cadiraire, convertida avuy en elegant *Villa-Cecilia*; a la mateixa mà's veuen també cân Regàs y cà l'Oliver. Al davant d'aqueixa casa, pujant una cinquantena de metres, y en un fondo hermós de castanyers y avellaners, hi ha la font d'aigua més bona d'Arenys de Munt, essent ben provat que té grans qualitats digestives. Els barcelonins d'Arenys l'hem batejada ab el nom de *Font de l'estrunca*. Als cinch minuts de cà l'Oliver se troba'l Coll de la Creueta, sobre mateix del poble d'Arenys de Munt, aon s'hi baixa en poch's minuts.

JOSEPH RICART Y GIRALT

Les altituts estàn preses ab un aneroide d'en Dent compensat fins a la pressió de 520 mil·límetres.

LA LLUNA SEGONS EL POBLE

PRÒLECH A LA SEGONA EDICIÓ

Tots els pobles antics, baix una o altra forma, han adorat a la Lluna, y fins els hebreus—que no l'adoraven—se reunien els dies de Lluna nova pera celebrar certes ceremonies religioses (1). Aquests dies eren també's consagrats pels goths a reunir-se per districtes y a l'aire lliure pera fer justícia y dictar llurs lleys (2).

En cambi, els celtíbers y els pobles que ab ells confrontaven per la banda nord, pobles que adoraven a una divinitat sense nom, se reunien cada mes al temps del pleniluni davant de les portes de llurs cases, y ab totes les persones de llurs families feyen coros y balles que duraven fins a trench d'auba (3).

Els druides cullien el vesch (4) de l'alzina'l sisè dia de la Lluna ab una falç d'or.

La Lluna era un dels principals déus dels pobles de la nostra costa de llevant (5). Roses y Empuries tenien temples consagrats a Diana, una de les personificacions de la Lluna, y Denia recorda encara ab son nom el famós puig dedicat a la deessa d'Éfeso (6).

Pera's cananeus, el Sol y la Lluna eren els principis masculí y femení, representats pel calor y l'humitat, el gran pare y la gran mare de tots els sers: eren marit y mu-

(1) *Histoire du Ciel*, vol. I, pàg. 17. París, 1748.

(2) Enrique Bradley: *Historia de los Godos*, pàg. 13. Madrid, 1890.

(3) Estrabón: *Geografia*, llib. III, cap. IV, § 16.

(4) El *muérdago*, com diuen els castellans, o el *gui* dels francesos.

(5) Modesto Lafuente: *Historia general de España*, volum I, pàg. 11. Barcelona, 1889.

(6) Vicente de La Fuente: *Historia eclesiástica de España*, volum I, pàg. 26. Barcelona, 1855.

ller (1). Nomenaven a la Lluna Ashtoret, reina de la nit y origen de la frescor y de la rosada (2).

Els egipcis adoraven a la Lluna ab el nom de Isis; els fenicis y cartaginesos la nomenaven Astarté (3), y els alarbs del Yemen també li tributaven adoració (4).

Els germans adoraven a la Lluna ab els noms de Hulda, Berta o Horsel. Era carinyosa y molt amant de les criatures. Se la figuraven atrayent pera nodrir-les les ànimes de les criatures que morien, quines ànimes eren les estes escampades pel cel a l'entorn de la bonica Hulda, nomenada també Nothburga, la que'ns ajuda en la necessitat. Han arribat fins a nosaltres algunes reminiscencies d'aquesta deessa pagana. En efecte, en el sigle XIV hi havia al Tirol una pageseta nomenada Nothburga, que era tant bona, tant bona, que la tingueren per santa. Les antigues tradicions de la deessa eren encara tant fresques en la memoria d'aquella gent, que uniren son record al de la jove, que per casualitat tenia'l mateix nom que la Lluna; per això representaven a la santa Nothburga ab una mitja llum d'argent (5).

Més el poble en que la Lluna estigué més considerada fou la Caldea. Així com els semites donaven el primer lloch de llurs teogonies al Sol, els shumio-accadios el donaven a la Lluna. La segona tríada dels caldeus babilònichs la componien la Lluna, el Sol y el poder de l'atmòsfera, nomenats Sin, Shamasch y Ramàn, noms semítichs que corresponen als shumio-accadios Uru-ki, Uct o Barbar y Ien o Mermer. La Lluna era la muller del Sol, Sin era nomenada devegades ab un nom molt característich:

(1) Zenaida A. Ragozín: *Historia de Asiria*, pàg. 116. Madrid, 1870.

(2) Zenaida A. Ragozín: *Obra esmentada*, pàg. 109 y 110.

(3) Alfredo J. Church: *Historia de Cartago*, pàg. 154. Madrid, 1889.

(4) Arturo Gilman: *Historia de los Sarracenos*, pàg. 9. Madrid, 1889.

(5) S. Baring-Gould: *Historia de Alemania*, pàg. 16. Madrid, 1892.

el déu Trenta. fent alusió a la seva tasca de mesurar el temps y presidir al mes (1).

Entre'ls caldeus la Lluna tenia'l do de l'adivinació.

Si era visible'l primer dia del mes, la cara (del país) estaria ben ordenada y el cor dels pagesos seria alegrat.

Si's presentava dins d'un rogle, el rey obtindria la primacia.

Si tenia la banya dreta llarga y l'esquerra curta, la mà d'un rey estranger tindria gran renomada.

Si's presentava molt grossa la cara de la Lluna, hi hauria eclipse; y si, al revés, se presentava petita, la cullita del país seria bona.

Si la Lluna tenia'l mateix aspecte'ls dies primer y vintivuit del mes, mala senyal pera la Siria; si aquest aspecte era igual els dies hu y vintiset, mala senyal pera Elam; y si la Lluna era visible'l dia 30, bona senyal pera'l país d'Accad y dolenta pera'l de Siria.

Y si l'aspecte de la Lluna era enfosquit per espessos núvols, hi havia d'haver inundacions (2).

En quasi tots els pobles antichs els eclipses eren considerats com lluites del Sol y la Lluna ab mals esperits, que, generalment, revestien la forma d'animals.

En el poema indio el *Mahabàrata* s'hi canta aquesta lluita. Aprofitant-se d'un descuit, el dimoni Rahú robà l'ambrosia destinada als déus. Ho vegeren el Sol y la Lluna y el denunciaren. Llavors el déu Visnú, foll de rabia, ab un cop de destal llevà'l cap a Rahú. Més aquest cap se féu immortal y persegueix continuament al Sol y a la Lluna. Devegades els aconsegueix y tracta de menjar-sels. Mes aquells dos astres guanyen sempre, fan recular el cap de Rahú y segueixen llur camí al través de l'espai.

Entre'ls escandinavos són dos grossíssims llops, Sholt y Hatí, els que van perseguint sens treva al Sol y a la

(1) Zenaida A. Ragozín: *Historia de Caldea*, pàg. 244, 252 y 257. Madrid, 1889.

(2) François Lenormant: *La Dérivation et la Science des présages chez les Chaldéens*. París, 1875.

Lluna. Aquell, com és més fort, corre menys perill, més aquesta acabarà per esser menjada per Hatí.

Zenaida A. Ragozín (1) conta aquesta tradició accadio-assíria sobre'ls eclipses:

«Els set mals esperits estaven en guerra contra la Lluna. Un d'aquells semblava un lleopard, l'altre un serpent y els demés altres animals, prenent llurs formes capritxoses dels núvols, puix que diuen que'l fort vent del Sur començà l'atach ab un malehit temporal, un vent funest, y que sortiren d'ell com llamps del cel. La part baixa d'aquest quedà sumergida en el primitiu caos, y els déus tingueren consell. El déu Lluna (Sin), el déu Sol (Shamash) y la deessa Ishtar, foren designats pera governar ensems el cel inferior y manar els exèrcits celestials; més quan el déu Lluna's vegé atacat pels set mals esperits, sos companys l'abandonaren, tornant el Sol a son lloch y fugint Ishtar al cel més alt (al cel d'Anu). Llavors van enviar a Nebo a trobar a Ea, y aquest hi envià son fill Meridug ab aquestes instruccions: «Vés, fill meu, Meridug, ves-hi. La llum del cel, el déu Lluna, està greument enfosquit en les regions aèreas, y en desapareixerà, quedant eclipsat. Els set malehits esperits, els serpents de mort, que a res tenen temor, fan una guerra desigual contra'l déu Lluna, que's troba molt apurat».

»Meridug obehí a son pare y derrotà als set poders de les tenebres.»

Donada la creencia de que'ls eclipses eren una lluita dels esperits malignes contra'ls déus del cel, res té d'estrany que quan n'hi hagués algun la gent cridés y alborotés pera espantar a aquells. Aquest costum, que també tingueren els romans, durà fins molt entrada l'Edat Mitjana, y, segons J. Zeite Vasconcellos (2), encara hi és a Beira.

Havent tingut fonament en les religions primitives de l'Humanitat, no és estrany que aquestes y altres preocupacions relatives a la Lluna hagin subsistit tant de temps

(1) *Historia de Caldea*, pàg. 300-301.

(2) *Tradições populares de Portugal*, pàg. 24.

y subsisteixin encara, malgrat l'influència del cristianisme, entre la gent ignorant de montanya.

El concili de Septines prohibí, entre altres preocupacions, la de tenir por als eclipses y cridar: *Vince Luna!* Y en un sermó de Sant Eloy (sigle VII) se condemna'l costum de regir-se per la Lluna pera començar alguna cosa, lo de no atrevir-se a començar cap obra en Lluna nova, lo d'invocar al Sol y a la Lluna ab el nom de Senyor o Senyora, y lo de jurar per l'un o l'altre d'aquests astres.

Si aquestes prohibicions y condemnes tingueren cap resultat, diguiu el gran nombre de preocupacions y supersticions que respecte a la Lluna queden encara entre nosaltres, segons pot veure-s en l'aplech que a continuació publico, aplech que un més detingut estudi podria fer que fos encara molt més nombrós.

Barcelona, Juny de 1893.

LA LLUNA

I

LO QUE ÉS

El ditxo dels soldats francesos de que la *Lune est un Soleil retraité* (un Sol retirat) no pot pas esser més exacte, perquè, segons la ciencia, la Lluna és un astre mort.

Encara que, dit d'una altra manera, és completament igual lo que diuen a Nimes: *La Luno es un Souleu qu'a perdu sa perruco*, és a dir: la Lluna és un Sol que ha perdut sa perruca, o sien sos raigs.

En un dels pobles del Mig-dia de França expliquen d'aquesta manera la formació de la Lluna: *Lou bouen Diou avie dous Souleus; n'en tenie un marri dans un cantoun; un jour, vouguet faire auguaren d'aqueou marri Souleou, n'en faguet la Luno* (1). És a dir: El bon Déu tenia dos sols

(1) Alphonse Roque Ferrie: *Revue des Langues romanes*, Octubre de 1883, pags. 190 y 191.

y en tenia un d'arreconat; un dia, volent fer alguna cosa d'aquest Sol arreconat, ne féu la Lluna.

Els portuguesos conten lo següent (1):

Quan Déu va fer l'Infern, posà a Llucifer en la cadira divina, y quan aquell hi tornà, aquest no volgué tornar-li la cadira, dient que Déu l'hi havia donat, y que, per lo tant, era seva.

Deya Déu:

—La cadira és meva: te la vaig deixar y no te la vaig donar.

Més Llucifer l'estimava molt y posà plet al Senyor. Aquest presentà la Lluna, l'Aigua y el Sol com testimonis pera que justifiuessin que ell havia deixat la cadira a Llucifer y no li havia donada. La Lluna y l'Aigua juraren fals; el Sol digué la veritat, responent al Senyor:

—Lo que és donat és donat; lo que és venut és venut; lo que és deixat és deixat; per lo tant, la cadira és vostra.

Llavores Déu castigà a la Lluna, que abans era tant bonica com el Sol, prenent-li els raigs pera donar-los an aquest, y castigà també a l'Aigua condemnant-la a córrer sempre sense que pogués aturarse may. Y Llucifer, que havia estat el primer angel del cel, fou convertit en el primer dimoni de l'Infern.

També s'explica d'una altra manera la desaparició dels raigs de la Lluna. Aquesta era molt bonica y sempre se barallava ab el Sol sobre qui ho era més. Un dia aquest, ja cremat, li tirà un grapat de sorra a la cara y aquella li tirà al Sol un grapat d'agulles de cap. La Lluna quedà plena de taques y el Sol ab aquells raigs que encara avuy se'ns claven als ulls quan lo mirem de fit a fit.(2).

Pera'ls provençals, la Lluna és *lou Souleou di lebre*.

També'ls catalans acostumem donar el nom de *Sol de les llebres* a la Lluna.

(1) J. Leite Vasconcellos: *Tradições de Portugal*, Porto, 1882; pàgs. 3 y 4.

(2) Autor y obra esmentada, pàgs. 5 y 6.

Volem saber d'aont és la Lluna? Les aragoneses ho diuen en aquest cantar:

Aragonesa es la Luna,
aragonés es el Sol,
aragonés es mi amante
y aragonesita yo.

Els eslaus diuen que l'home de la Lluna's diu Clotar y que la fa créixer vessant aigua (1).

A Alemanya diuen que la Lluna és una fruita y que quan és madura (quan fa'l ple) Nostre Senyor la cull y la guarda dins d'un armari al costat de les altres llunes plenes (2).

Els hebreus nomenaven a la Lluna: *La de la brillantor groguenca*; els caldeus senzillament: *La blanca*; els habitants de l'Indostan: *L'argentada*, igual que'ls nostres poetes; a Codonyera (3), provincia de Teruel, *Catalina*, com se veu en aquest cantar:

Al Sol le llaman Camilo,
y a la Luna Catalina:
Catalina anda de noche
y Camilo anda de día:

y a Galicia també li han posat nom de cristiana:

O Sol chamanlle Lourenzo,
o à Luna Margarida:
Margarida anda de noite,
e Lourenzo pol-o dia (4).

Es sabuda de tots la mala fama que tenen les dònnes que van de nit. El nostre poble, donant personalitat a la Lluna, canta:

Deía lo Sol a la Lluna:
aont vas, falsa y traidora?
que dóna que va de vespres
no hi va per cap cosa bona (5).

(1) Enric Heine: *Cuadros de viaje*, vol. I, pàg. 52 (Madrid, 1889).

(2) Enric Heine: *Cuadros de viaje*, vol. I, pàg. 52 (Madrid, 1889).

(3) A Codonyera encara parlen català, per més que la major part de ses cançons sien aragoneses.

(4) Cans. Gallego, vol. II, pàg. 37.

(5) Publicada per en Pau Bertran y Bros en *Lo Gay Saber*.

Quina corranda és igual a aquests dos cantars de la província de Teruel:

El Sol le dijo á la Luna :
—¿Dónde vas tú, bandolera?
Que mujer que anda de noche
no puede ser cosa buena.

El Sol le dijo á la Luna
que se fuera á retirar,
que las mujeres de bien
no van de noche a rondar.

Y al següent, de la província de Jaén:

El Sol le dijo á la Luna
que se fuera á recoger,
porque el andar a deshora
no es de mujeres de bien.

CELS GOMIS

(Seguirà)

BIBLIOGRAFIA

ANNUAIRE DU CLUB ALPIN FRANÇAIS, XXV vol., 1898 (PARÍS, 1899)

Aquest volum de tant important publicació conté articles de molt interès que ressenyarem ràpidament, y fa doblement atractiva sa lectura'l considerable nombre de fotopies y fotogravats que l'acompanyen: gran part d'ells consisteixen en excursions a pichs enlairats y en descripcions de comarques.

M. Alexandre Brault relata, ab elegant estil, l'*Ascension de l'aiguille du Tour noir* (3,843 metres), en els Alps, que fou feta per primera vegada en 1876 per M. Javelle.

En *Les dernières cimes autour de Pralognan*, M. Henri Mettrier descriu per primer cop les ascensions a les agulles *du Borne* (3,147 metres) y *de Corneiller* (3,061 metres), que per estrany oblit dels alpinistes encara no havien sigut visitades.

M. Eugène Gravelote, en *La Meije par la face Nord*, fa conèixer un nou camí pera muntar an aquest ensinglerat tossal.

A travers le Canton d'Unterwald, per M. Henri Guenot; *La Vallée de la Gordolasque* (Alps maritims), per M. Victor de Gessole y Lluís Maubert; *Au Tonkin et en Annam*, per M. A. Salles; y *A travers le Tirol*, per Edme Vielliard, són viatges descriptius relatats alguns d'ells ab gran aplech de datos geogràfichs y bibliogràfichs: en l'ultim són notables les vistes que porta de les agudíssimes agulles *Les Tours de Vajolet* y dels *Geislerspitzen*.

En *Les aiguilles d'Arves*, el Dr. B. Foderé dona una interessant narració de l'ascensió an aquesta elevada montanya (3,511 metres), rematada ab una curiosa trinitat de pedres que recordarà *Las tres Sorores* als qui hagin corregut els Pireneus aragonesos.

En *Amélie-les-Bains*, M. Th. Salomé ensenya als excursionistes que no vulguin allunyar-se de la frontera pirenenca el gran nombre de variades excursions que poden fer-se als voltants d'aquesta coneguda estació termal.

M. Gaston Vuillier fa la narració d'un viatge a *La Sierra de Majorque et les nouvelles cavernes de Manacor* (cova del Pirata, cova del Pont), que serà llegida ab gust pels qui hagin tingut ocasió d'apreciar les belleses naturals que adornen an aquesta isla.

A l'Obiou, per M. P. Lory, és un breu y instructiu treball de turista y de geòlech pujant al punt culminant (2,793 metres) dels maciços calichs alpins propers de Grenoble.

M. Raymond Nanzières, en l'article *Le Sidobre*, ha fet un veritable servey a l'excursionisme científich descrivint aquesta ignorada regió de les Cevennes, aprop de Castres: és un cim pla de constitució granítica, ont abunden les formes variadíssimes degudes a l'acció de les aigües, els amontonaments de roques anomenats *caos*, les pedres oscil·lants, les pedres semblant *dòlmens* y *menhirs*, y no faltant-hi cavernes y congostos d'extremada bellesa.

La Tournée d'un intendant dans le Haut-Dauphiné en 1762 és un manuscrit inèdit de Pajol de Marcheval; y el *Passage des Alpes et du Col de la Faucille par un pèlerin en 1518* és extret d'un llibre de Le Sage relatant una peregrinació desde Douai a Jerusalem, curiosa obra agotada, y de la qual un dels últims exemplars se vengué en 1860 per 1,005 franchs.

A quoi tient la beauté des montagnes, per M. Schrader: aquest article, ab que acaba el volum de l'anyari, és degut al nostre soci delegat a París, ben conegut pels grans treballs que ha fet sobre la Cartografia dels Pireneus. Està escrit ab gran sentiment, y s'hi

veu a cada plana a l'excursionista infatigable, al geògraf, a l'hòme erudit y al mateix temps al poeta, que, escrivint sobre d'un assumpte que coneix molt a fondo, ha sapigut fer comprendre al lector el per què d'aquest amor a la montanya que tants sentim, y que ell ha demostrat ben bé en ses llargues estades per les regions més aspres y solitaries.

CRONICA DEL CENTRE

FEBRER

SESSIÓ OFICIAL

SESSIÓ PREPARATORIA.—Va tenir lloch el dia 16 la preparatoria de l'excursió a Vilanova y Geltrú.

EXCURSIÓ Y VISITA

A VILANOVA Y GELTRÚ Y A LA BIBLIOTECA-MUSEU BALAGUER.—Lo diumenge 18 del corrent va fer-se la visita oficial a Vilanova y Geltrú, malgrat lo temps de la nit abans y lo meeting de Lleyda que varen restar-ne molta concurrència. Lo delegat, D. Teodor Creus, y lo director del Museu-Biblioteca Balaguer, Sr. Oliva, esperaven ja a l'arribada del primer tren, trasladant-se tots plegats al museu, aon se va anar veient aquell interessantíssim arreplech d'objectes arqueològichs, molts dels quals tenen gran valor artístich y històrich, y fixant-se especialment sobre'ls que remarcava l'il·lustrat director ab abundor de noticies y comentaris. A més, va fer entrega de tres *folletos* referents a l'esmentada institució.

Cap a mig-dia, després de donar un tom per la població y veure lo poch que hi ha d'antich, especialment el castell de la Geltrú, se va passar la visita a casa del Sr. Creus, que va fer els honors de la casa ab exquisida amabilitat y va ensenyar la col·lecció de pintures, objectes sumptuaris y biblioteca, entre lo que mereix especial menció alguns quadros vells flamenchs y italians, un magnífich tapiç dels Gobelins y diferents peces d'indumentaria, ceràmica y vitraria, de la terra en sa majoria. Crida tant l'atenció l'examen dels objectes que té'l Sr. Creus, com sa conversa atractívola, que tant aviat versa sobre historia catalana com

sobre dret, com sobre agricultura, que en tot s'ha distingit, y, no obstant la seva edat avançada, segueix dedicant-s'hi ab profit. Es admirable, sobre tot, la seva campanya en pro de l'agricultura, y gracies an ell l'encontrada vilanovina ha pogut anar refent-se de les perdues de la filoxera a mida que aquesta plaga anava invadint. Actualment està portant a cap l'instal·lació d'una extensa xarxa d'aparells disparadors a fi d'evitar els efectes de les pedregades, desintegrant els núvols ab l'acció de varies detonacions a l'hora.

En havent dinat se va anar a fer una visita al per tants motius il·lustre D. Victor Balaguer, qui va rebre als excursionistes ab veres mostres d'alegria, ensenyant sa modesta torreta, que per dintre és sumptuosa morada, constituint un altre museu disposat artísticament de manera que la vista s'hi explaya y l'imaginació no's cança. Allí alternen els bronzos y porcelanes de l'Extrem Orient ab mobles que havien pertenescut a personatges històrics; las panoplies d'armes filipines ab estatuetes dels nostres escultors; les típiques cornucopies ab' els brodatos d'or fi de l'Asia, y els *bibelots* de tota mena ab una notable galeria de pintures d'autors catalans. Per aquelles sales, atapahides d'objectes del gust més refinat, anava fent de *cicerone* el venerable trovador de Montserrat, evocant records ab entusiasme juvenil y narrant fets ab entonació vigorosa, que eren escoltats ab fruició per l'interès que prenien, com comptats per persona tant erudita, testimoni, quan no autor, de molts d'ells. Va esser de doldre que la propera sortida del tren hagués de donar fi a la visita, y la comissió's va despedir de l'infatigable cronista de Barcelona, agrahidíssima a la franca hospitalitat de que va esser objecte.

VISITA A LA COL·LECCIÓ DE CERÀMICA DE D. EMILI CANALS.— Reunits en el local del CENTRE, el diumenge dia 11, a las deu del matí, els nostres consocis Srs. Bofarull, Buxó, Capmany, Cunill, Rocafort, Sastre, Serra y Sturzenegger, s'encaminaren plegats a casa'l Sr. Canals, qui tant afecte ha portat sempre a la nostra institució. La col·lecció és ja bastant important y nombrosa, y en ella els nostres companys pogueren examinar unes notables rajoles catalanes, de ben combinat dibuix, sobressortint les que representen la processó de Corpus a Barcelona, completa. Els associats sortiren sumament complaguts de l'amabilitat del senyor Canals.

CONFERENCIES Y LECTURES

El divendres 9 del corrent va tenir lloch en el CENTRE la lectura de la memoria feta per D. Joseph M.ª Aguirre sobre *Impressions y records d'una anada a Puigsacalm*, que va entretenir durant llarga estona al nombrós auditori que omplenava'l local.

L'autor va donar proves d'esser un observador minuciós, descrivint els hermosos paisatges d'aquella típica encontrada, els quals, projectats ab la llanterna, anava presentant als espectadors D. Lluís Bartrina. Va esser molt interessant l'exhibició dels clixés dels voltants d'Olot, y especialment del Puigsacalm, que formaven una serie molt completa.

Ben merescuts varen esser els forts aplaudiments que als esmentats senyors va tributar la concurrència, la qual va sortir-ne molt complaguda de sessió tant agradable com ben aprofitada.

Els dies 16 y 23 va donar-nos el nostre consoci D. Benet Roura y Barrios unes interessants conferencies sobre *Mallorca*. Va descriure ab animats colors l'arribada a les envistes de l'illa y l'entrada a la badia de Palma. Va parlar després dels diversos monuments de la ciutat, del convent de Sant Francesch y el sepulcre de Ramon Llull, de la Llotja, el Sant Crist de la Sanch, dels patis de les cases particulars més notables, de les murades, y explicà la costum de la Faya Serrada. En animades frases donà compte de diverses excursions per l'illa germana: la pintoresca vila de Soller, l'ascensió al Puigmajor, el fantàstich Barranch, el pla de Cuba, el gorch Blau y l'imponent torrent de Pareys, el santuari de Nostra Senyora de Lluch, la vall d'en March fins a Pollença, les ruïnes del Castell del Rey, la visita a Nostra Senyora del Puig, les badies d'Alcudia y Pollença, la vila d'Inca, els santuaris del Puig de Santa Madalena y de Nostra Senyora de Gracia. Ab ocasió de ocupar-se del Puig de Randa y de son santuari de Cura, on se retirà Ramon Llull, dedicà un entusiasta record a tan il·lustre mallorquí y parlà dels col·legis fundats per sos deixebles, a més del de Randa, els de Montision, Santa Madalena d'Inca y la Trinitat de Valldemoça. Descrigué costums típiques del país, cità anècdotes, acompanyant l'explicació ab l'exposició de fotografies, dibuixos, medalles, goigs y diversos objectes.

El Sr. Roura va esser molt aplaudit totes dugues vegades.

El dia 23 va llegir el Sr. Ricart y Giralt la ressenya d'una *Excursió al Montnegre*. Va esser aplaudida per la concurrència. Els nostres lectors poden veure aquest interessant treball inseriat en el present número del BUTLLETÍ.

CURSOS

CURS DE GRAMÁTICA CATALANA, PER D. POMPEU FABRA.—Veus aquí'ls punts tractats en ses notables lliçons que tant atrauen l'atenció del jovent estudiós.

6.ª lliçó (31 de Janer). Qüestió de les *as* y de les *es*. Plurals dels noms en *a*. La *a* posttònica llatina en català. Català antich. Dialecte occidental y balear.—Influencia castellana.—Gramàtics desde Ballot.

7.ª (7 de Febrer). Ortografia de les vocals àtones.—Etimologia. Lleys de transformació. Pertorbacions: assimilacions (*balança*), dissimilacions (*veïna*), cambis de prefixe (*aixam*), etc.—Analogia amb el castellà.—Derivació (*peuet de péu; Pauet de Pau*).—Derivats y pseudo-derivats.—Mots savis. Radicals verbals (*grónxa-gronxar, púnxa-punxar*). Alternancies (*vulga*, però *volguem*).

8.ª (dia 14). Ortografia de les consonants.—Etimologia (*CÆLU, cel*). Cambis fonètics (*HABERE, haver*). Pertorbacions (*NASOS, nassos*). Mots savis (*prohibir, mobil*).—Analogia ab el castellà. Castellanismes (*govern, movil*, en lloch de *govern, mobil*).—Perill de les regles mecàniques fundades en la pronunciació (*adhesió*, per *adhesió*).—Arcaismes (*ch*-final, *y*).—Lletres mudes.

9.ª (dia 21). Formació del femení. Desinencia *a*.—Adjectius flexibles (*car, cara*). Adjectius en *t*, en *c* y en *s*. Adjectius en vocal accentuada. Adjectius en *tx*. Adjectius en *e*.—Adjectius no flexibles (*gran*).

LO CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la Secció Oficial del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.